

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

"Azərbaycanda inkişafı təşviq etmək üçün müzakirə platforması" (AITEMP) layihəsi

"Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyası kontekstində "Azərbaycan iqtisadiyyatının rəqabətliliyinin təmin edilməsində struktur islahatlarının istiqamətləri"

Prof. Rasim Həsənov
Bakı, 2017

Hesabatın strukturu

Giriş

- Milli iqtisadi sistemlərin rəqabətliyi: mahiyyət və əsas dominantların inkişafa təsiri xüsusiyyətlərinin qiymətləndirilməsinin dünya təcrübəsi**
- Azərbaycan iqtisadiyyatında rəqabətliyin funksional və institusional daşıyıcılarının “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyası kontekstində qarşılıqlı təsirləri**
- Qlobal iqtisadi inkişafın çağırışları fonunda milli iqtisadiyyatın rəqabətliyi meyarları və struktur transformasiyası istiqamətləri**
- Nəticə və tövsiyələr**

Tədqiqatın konsepsiyası, məqsəd və vəzifələri

Milli iqtisadi sistemin beynəlxalq rəqabət qabiliyyətliliyi, resursların effektiv istifadəsi və yüksək məhsuldarlığının təmin edilməsi yolu ilə, iqtisadiyyatın davamlı və dayanıqlı inkişaf qabiliyyətinin, əhalinin yüksələn rifahı ilə birləşdirmək imkanı ilə müəyyən olunur. Ona görə də, milli iqtisadi inkişaf yolunun - iqtisadi strukturun inkişaf və harmonikliyi potensialı prizmasından qiymətləndirilməsi vacibdir.

Tədqiqatın əsas məqsədi

Mövcud beynəlxalq rəqabət qabiliyyətlilik metodikalarının yanaşma və parametrlərinin milli iqtisadi sistemə uyğunluğunun qiymətləndirilməsi vasitəsi ilə, Azərbaycanın beynəlxalq rəqabət qabiliyyətliliyinin kompleks təhlili əsasında, qlobal və “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” Konsepsiyasının çağırışları nəzərə alınmaqla, milli iqtisadi sistemin strukturunun təkmilləşdirilməsi vəzifələrinin müəyyənləşdirilməsi kimi seçilmişdir.

Tədqiqat vəzifələri:

1. Rəqabətqabiliyyətliliyin qiymətləndirilməsinin mövcud metodikaları parametrlərinin milli iqtisadi sistemə uyğunluğunun qiymətləndirilməsi;
2. Azərbaycanın beynəlxalq rəqabətqabiliyyətliyini formalaşdıran amillər sisteminin müasir şəraitdə inkişaf xüsusiyyətlərinin müəyyənləşdirilməsi;
3. Azərbaycan iqtisadiyyatının yeni inkişaf mərhələsində rəqabətliyinin yüksəldilməsi istiqamətləri və vəzifələrinin müəyyənləşdirilməsi üzrə tövsiyələrin formalaşdırılması.

Dünya iqtisadi forumu, Davos

Menecmentin İnkişafı Beynəlxalq İnstitutu, Lozanna

“Qlobal Rəqabətqabiliyyətlik Hesabatı”

“Dünya Rəqabətqabiliyyətlik İlliyi”

116 meyar, 12 indeks

131 meyar, 4 indeks

Daha çox ölkə cəlb olunur və illik əsasda tərtib edilir: 2012-də 144, 2013-də 148, 2014-də 144, 2015-də 140, 2016-da 138 ölkə

Məhdud sayda ölkələr cəlb olunur və müəyyən intervallarda hazırlanır: 2012-də 59, 2015-də 61 ölkə

İqtisadi inkişafın qiymətləndirilməsində istifadə edilə biləcək çox saylı indikatorlar əsasında tərtib edilir.

Sərvətlərin müəssisələr səviyyəsində yaradılması hipotezi üzərindən indeks formalaşdırılır.

İnkişaf mərhələlərinin fərqləri

Amil əsaslı inkişaf mərhələsində ölkələr baza amilləri adlanan, istehsal amillərinə, ixtisasız əmək qüvvəsi və təbii resurslara əsaslanaraq rəqabət aparırlar. Bu mərhələdə rəqabətliliyin təmin edilməsi dövlət və özəl institutların fəaliyyəti, müvafiq infrastrukturun mövcudluğu, dayanıqlı makroiqtisadi çərçivə və əlverişli səhiyyə və ibtidai təhsil sistemlərinin hesabına gerçəkləşir.

İnkişaf prosesi davam etdikcə, əmək haqqı səviyyəsində artım baş verir və **effektivlik əsaslı** inkişaf mərhələsinə keçid reallaşır. Bu mərhələdə rəqabətliliyin aparıcı amillərini ali təhsil və peşə hazırlığı, əmtəə bazarlarının effektivliyi, əmək bazarlarının effektivliyi, inkişaf etmiş maliyyə bazarları, mövcud texnologiyaların üstünlüklərindən istifadə edə bilmək imkanları və bazarların ölçüsü təşkil edir.

İnkişafın sonuncu mərhələsində, ölkə **innovasiya əsaslı** mərhələyə keçir. bu mərhələdə biznes subyektlərinin yeni və unikal əmtəələr istehsal edə bilmək bacarığı, ölkədə yüksək əməkhaqqı və həyat standartlarının formalaşmasına şərait yaradır.

Amillərin ölkə üzərindəki təsirləri inkişaf səviyyəsindən asılı olaraq dəyişir. Buna görə də, QRİ-nin hesablanması zamanı elementlər üzrə çəkilər adambaşına düşən gəlir səviyyəsindən asılı olaraq fərqli olur.

Qlobal Rəqabətqabiliyyətlilik İndeksinin hesablanması üçün istifadə olunan subindekslər və indikatorlar

Baza şərtləri

- 1.İnstitutlar**
- 2.İnfrastruktur**
- 3.Makroiqtisadi mühit**
- 4.Səhiyyə və ibtidai təhsil**

Effektivliyi artıran şərtlər

- 1.Ali təhsil və peşə hazırlığı**
- 2.Əmtə bazarının effektivliyi**
- 3.Əmək bazarının effektivliyi**
- 4.Maliyyə bazarının yetkinliyi**
- 5.Texnoloji hazırlıq**
- 6.Bazarın ölçüsü**

İnnovasiyalar və biznes mühiti

- 1.İnnovasiyalar**
- 2.Biznesin yetkinliyi**

Ölkələrin iqtisadi inkişaf mərhələləri üzrə subindekslərin çəki əmsalları

İqtisadi inkişaf mərhələsi	Amillər mərhələsi	1-dən 2-yə keçid mərhələsi	İnvestisiyalar mərhələsi	2-dən 3-ə keçid mərhələsi	İnnovasiyalar mərhələsi
Adambaşına düşən ÜDM (\$)	2000-dən az	2000-2999	3000-8999	9000-170 00	17000-dən çox
Baza şərtləri	60 %	40-60 %	40%	20-40 %	20 %
Effektivliyi artıran şərtlər	35 %	35-50 %	50 %	50 %	50 %
İnnovasiyalar və biznes mühiti	5 %	5-10 %	10 %	10-30 %	30 %

“Qlobal Rəqabətqabiliyyətlilik Hesabatı”

Çatışmazlıq: xarici ticarət, xarici investisiyalar, ölkə iqtisadiyyatının açıqlıq dərəcəsi göstəriciləri rəqabət qabiliyyətliliyin müəyyən edilməsi zamanı çox az istifadə olunur, halbuki, bu amillərin ölkə iqtisadiyyatının cari və perspektiv inkişafına çox ciddi təsiri mövcuddur.

Məlumat bazası: BVF və DB-nin şərhləri də daxil olmaqla statistik məlumatlar (Hard date criteria) və DİF tərəfindən icraediciyə rəy sorğusu proqramı çərçivəsində aparılan sorğunun nəticələri (Executive Opinion Survey)

“Dünya Rəqabətqabiliyyətlilik İlliyi”

Çatışmazlıq: reytinglərin hesablanması zamanı inkişaf səviyyəsindən asılı olmayaraq bütün ölkələr üçün müxtəlif sferaları əks etdirən indikatorların çəki əmsallarının bərabər götürülməsi və reyting sıralamasının az sayda ölkələr üçün aparılması, bu ölkələrin seçilməsi meyarlarının qeyri müəyyənliyidir.

Məlumat bazası: Beynəlxalq maliyyə institutları və konsaltinq-audit şirkətlərinin, yerli tərəfdaş qurumların təqdim etdiyi məlumatlar, korporativ sektoru əhatə edən sorğular

Azərbaycanın çəki əmsalları (%)

	I subindeks	II subindeks	III subindeks
2011-2012	51.8	41.1	7.0
2012-2013	53.9	39.6	6.5
2013-2014	54.9	38.8	6.3
2014-2015	56.3	37.8	5.9
2015-2016	55.9	38.1	6.0

2009-2016-cı illərdə MDB ölkələrinin

“Qlobal Rəqabətqabiliyyətlilik Hesabatı”nda mövqeləri

İllər	2009		2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016	
Dövlətlər	Bal	Yer	Bal	Yer	Bal	Yer	Bal	Yer	Bal	Yer	Bal	Yer	Bal	Yer	Bal	Yer
Azərbaycan	4,3	51	4,3	57	4,3	55	4,5	40	4,6	37	4,4	46	4,5	39	4,5	38
Rusiya	4,2	63	4,2	63	4,2	66	4,4	45	4,5	43	4,2	67	4,3	64	4,4	53
Ukrayna	4,0	82	3,9	89	4,0	82	4,1	79	4,0	85	4,1	73	4,1	84	4,1	76
Moldova	----	----	3,9	94	3,9	93	4,0	84	3,9	100	3,9	87	3,9	89	4,0	82
Gürcüstan	3,8	90	3,9	93	3,9	88	4,2	66	4,3	59	4,1	77	4,2	72	4,2	69
Ermənistan	3,7	97	3,8	98	3,9	92	4,0	82	4,1	79	4,0	82	4,1	79	4,0	85
Qazaxıstan	4,1	67	4,1	72	4,2	72	4,5	42	4,4	53	4,4	51	4,4	50	4,4	50
Qırğızstan	3,4	123	3,5	121	3,5	126	3,8	102	3,7	111	3,4	127	3,6	121	3,7	108
Tacikistan	3,4	122	3,5	116	3,8	105	4,0	80	4,1	77	3,8	100	----	----	3,9	91

**Azərbaycanın 2011-2016-cı illərdə
“Qlobal Rəqabətqabiliyyətlilik İndeksinin hesablanmasıda
istifadə olunan əsas indikatorlar üzrə göstəriciləri**

İllər		2011		2012		2013		2014		2015		2016	
	İndikatorlarlar	Bal	Yer	Bal	Yer	Bal	Yer	Yer	Bal	Yer	Bal	Yer	Bal
1	İnstitutlar	3,8	68	4,0	63	4,1	59	4,0	60	3,9	64	4,2	48
2	İnfrastruktur	3,9	73	3,9	71	4,1	69	4,1	70	4,1	65	4,3	55
3	Makroiqtisadi mühit	5,9	16	6,0	18	6,4	8	6,4	9	6,4	10	5,2	39
4	Səhiyyə və ibtidai təhsil	5,1	105	5,1	107	5,1	109	5,2	104	5,2	102	5,7	75
5	Ali təhsil və peşə hazırlığı	4,0	75	3,9	89	4,0	87	3,9	90	3,9	89	4,2	78
6	Əmtə bazarının effektivliyi	4,1	79	4,3	60	4,3	71	4,3	72	4,3	66	4,5	50
7	Əmək bazarının effektivliyi	5,0	14	4,8	26	4,7	30	4,6	33	4,6	30	4,8	26
8	Maliyyə bazarının yetkinliyi	3,8	94	3,7	98	3,8	88	3,8	89	3,3	114	3,5	97
9	Texnoloji hazırlıq	3,6	74	4,0	61	4,2	50	4,3	56	4,3	57	4,5	55
10	Bazarın ölçüsü	3,5	75	3,5	76	3,6	72	3,7	72	3,9	67	3,9	63
11	Biznes mühitinin yetkinliyi	3,8	73	3,9	69	4,0	70	3,9	80	3,9	73	4,0	60
12	İnnovasiyalar	3,3	60	3,4	46	3,5	50	3,3	50	3,3	61	3,6	44

2010-2016-cı illərdə Azərbaycanın Rəqabətqabiliyyətlilik meyarlarının dəyişməsi (İnstitutlar)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Əqli mülkiyyətin müdafiəsi	63	60	53	69	80	92	71
Büdcə vəsaitlərinin əsassız xərclənməsi	88	95	86	83	77	82	60
Siyasətçilərə ictimai inam	45	45	47	43	46	47	34
Qanunsuz ödənişlər və rüşvət	101	118	110	87	85	87	79
Məhkəmələrin müstəqilliyi	87	83	86	93	99	101	85
Məmurların qərar qəbulunda favoritizm	64	60	43	41	55	58	43
Dövlət xərclərində israfçılıq	59	67	58	41	52	54	53
İnzibati tənzimləmənin ağırlığı	32	33	29	21	32	31	17
Qanunvericiliyin mübahisələrin həllində effektivliyi	94	95	76	64	60	63	43
İnzibati tənzimləmələrsiz şikayətlər haqda qanunvericiliyin effektivliyi	62	59	58	53	51	62	49
Hökumətin siyasət işləməsində şəffaflıq	58	68	49	43	48	55	41
Biznesin terrorizmlə əlaqədar xərcləri	62	48	55	53	48	42	32
Biznesin cinayətkarlıq və zorakılıqla bağlı xərcləri	46	47	52	21	15	21	20
Mütəşəkkil cinayətkarlıq	88	76	69	47	40	43	39
Polis xidmətinin etibarlılığı	95	86	80	65	71	70	75
Korporativ etika	67	64	69	66	64	60	47
Audit və hesabat standartlarının effektivliyi	112	112	111	99	95	92	91
Korporativ idarəetmənin effektivliyi	102	96	69	66	82	91	96
Miniritor payçıların maraqlarının müdafiəsi	107	94	83	84	88	83	64
İnvestorların müdafiə dərəcəsi	20	20	24	25	22	50	36

2010-2016-cı illərdə Azərbaycanın Rəqabətqabiliyyətlilik meyarlarının dəyişməsi (İnfrastruktur)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ümumilikdə infrastrukturun keyfiyyət	63	64	59	55	47	39	34
Yolların keyfiyyəti	70	78	67	74	69	70	50
Dəmiryol infrastrukturunun keyfiyyəti	34	34	35	36	37	39	29
Liman infrastrukturunun keyfiyyəti	70	73	78	60	63	59	59
Hava nəqliyyatının infrastrukturunun keyfiyyəti	59	57	53	48	44	41	36
Hava nəqliyyatında istifadəyə yaralı yerlər	91	87	84	84	85	83	84
Elektrik təchizatının keyfiyyəti	86	78	75	75	70	63	59
Mobil telefon abunəçilərinin sayı	79	75	64	78	79	78	81
Stasionar telefon abonentlərinin sayı	78	75	71	67	62	60	58

2010-2016-cı illərdə Azərbaycanın Rəqabətqabiliyyətlilik meyarlarının dəyişməsi
(Makroiqtisadi mühit)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Dövlət büdcəsi balansı (ÜDM nisbəti)	4	3	5	15	15	16	74
Milli əmanət norması (ÜDM nisbəti)	11	6	8	10	9	8	37
İnflyasiya (illik % dəyişimi)	43	101	106	1	1	1	81
Ümumi dövlət borcu (ÜDM nisbəti)	9	11	12	13	12	14	41
Ölkənin kredit reytingi	76	72	70	65	70	70	65

2010-2016-cı illərdə Azərbaycanın Rəqabətqabiliyyətlilik meyarlarının dəyişməsi (Səhiyyə və ibtidai təhsil)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Malyariyanın biznesə təsiri	99	89	82	83	14	14	14
Malyariyaya yoluxma halları	77	76	79	81	8	8	1
Vərəmin biznesə təsiri	93	96	100	85	81	85	80
Vərəmə yoluxma halları	91	93	97	100	92	79	85
QİÇS –in biznesə təsiri	100	89	65	38	69	69	69
QİÇS-ə yoluxma halları	55	21	12	11	1	1	1
Uşaq ölümü	100	99	106	111	102	99	101
Gözlənilən ömür uzunluğu	93	93	92	94	93	94	94
İbtidai təhsilin keyfiyyəti	109	122	113	111	106	106	81
İbtidai təhsillə əhatə olunma	49	116	117	117	104	105	68

2010-2016-cı illərdə Azərbaycanın Rəqabətqabiliyyətlilik meyarlarının dəyişməsi (Ali təhsil və peşə hazırlığı)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Orta təhsillə əhatə olunma	12	29	82	39	35	33	32
Ali təhsillə əhatə olunma	98	90	90	93	91	91	94
Təhsil sisteminin keyfiyyəti	104	113	109	114	104	107	72
Riyaziyyat və dəqiq elmlərin tədrisi keyfiyyəti	101	99	99	110	108	104	80
Məktəblərin idarə olunmasının keyfiyyəti	124	125	123	134	124	121	89
Məktəblərdə internetə çıxış imkanları	77	88	79	72	69	68	56
Tədqiqat və peşə hazırlığı xidmətləri	66	59	49	69	79	82	69
Personalın ixtisas artırması	68	67	56	80	94	90	82

2010-2016-cı illərdə Azərbaycanın Rəqabətqabiliyyətlilik meyarlarının dəyişməsi (Əmtəə bazarının effektivliyi)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Daxili rəqabətin intensivliyi	134	133	131	128	121	120	115
Bazarların inhisarlaşma dərəcəsi	106	82	64	83	91	85	74
Anti inhisar siyasətinin effektivliyi	129	113	114	127	130	113	72
Vergiqoymanın investisiya stimullaşdırılması üzərində effektivliyi	76	72	49	76	82	74	51
Məcmu vergi norması	70	76	74	78	77	79	78
Biznesə başlamaq üçün prosedur.sayı	34	34	47	47	10	9	3
Biznesə başlamaq üçün vaxt	34	28	34	34	36	18	9
Aqrar siyasətin reallaşdırılması xərcləri	57	70	67	49	83	85	41
Ticarət maneələri	132	128	107	81	68	60	71
Ticarət tarifləri	82	83	86	86	87	88	89
Xarici kapitalın iştirakı	93	107	98	116	115	111	80
BXİ-lərin tənzimlənməsinin biznesə təsiri	82	99	87	68	81	89	84
Gömrük prosedurlarının ağırlığı	108	105	107	133	122	122	85
İdxalın ÜDM-də payı	-	135	131	133	126	125	97
İstehlakçılara meyillənmə dərəcəsi	102	73	56	59	69	70	63
Alıcıların yetkinliyi	41	33	20	26	30	25	31

2010-2016-cı illərdə Azərbaycanın Rəqabətqabiliyyətlilik meyarlarının dəyişməsi (Əmək bazarının effektivliyi)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İşçi-işəgötürən münasibətlərində əməkdaşlıq	55	47	37	48	66	74	50
Əməkhaqqı müəyyənləşməsində elastiklik	10	20	29	36	40	34	30
İşə götürmə-işdən azad etmə təcrübəsi	18	5	4	8	25	27	22
İşdən azad etmə ilə əlaqədar xərclər	11	42	96	101	101	100	97
Əmək stimulları və vergiqoyma	40	-	-	70	87	104	61
Ödəniş və məhsuldarlıq	39	33	20	23	34	37	34
İdarəedici personalın professionallığı	103	105	102	100	96	92	77
Ölkənin istedadları saxlamaq imkanları*	-	-	-	64	61	64	37
Ölkənin istedadları cəlb etmək imkanları*	-	-	-	34	34	32	27
İşçi qüvvəsində qadınlar	37	17	21	23	20	22	18

2010-2016-cı illərdə Azərbaycanın Rəqabətqabiliyyətlilik meyarlarının dəyişməsi (Maliyyə bazarının yetkinliyi)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Maliyyə xidmətlərindən istifadə imkanları	102	98	119	108	92	81	51
Maliyyə xidmətlərinin dəyəri	68	65	70	73	77	75	52
Daxili fond bazarından maliyyələşmə imkanı	79	77	63	78	90	96	84
Kredit götürmənin asanlıığı	66	69	57	54	79	79	101
Vençur kapitalının əlçatanlıığı	48	54	59	52	64	71	48
Bankların etibarlılıığı	114	135	133	112	100	103	98
Qiymətli kağızlar bazarının tənzimlənməsi	103	88	101	98	93	98	88
Hüquqların müdafiəsi indeksi	20	60	65	65	63	106	108

2010-2016-cı illərdə Azərbaycanın Rəqabətqabiliyyətlilik meyarlarının dəyişməsi (Texnoloji hazırlıq)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Son texnologiyalardan istifadə imkanları	81	87	81	65	63	54	53
Firmaların texnologiyaları mənimsəməsi	62	66	73	59	64	62	49
BXİ və texnologiyaların ötürülməsi	65	69	68	65	63	50	38
İnternet istifadəçiləri	53	73	56	59	55	54	33
Stasionar genişzolaqlı internet	92	68	54	47	42	45	45
İnternet buraxılış imkanları	66	68	61	45	58	70	74
Mobil internet istifadəçiləri	-	-	45	50	47	62	54

2010-2016-cı illərdə Azərbaycanın Rəqabətqabiliyyətlilik meyarlarının dəyişməsi (Bazarın ölçüsü)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Daxili bazarın ölçüləri	84	80	78	77	75	70	64
Xarici bazarın ölçüləri	60	64	62	66	70	64	65
ÜDM (AQP)	-	-	-	69	70	63	63
İxrac kvotası	-	-	-	46	48	55	66

2010-2016-cı illərdə Azərbaycanın Rəqabətqabiliyyətlilik meyarlarının dəyişməsi (Biznes mühitinin yetkinliyi)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Yerli təchizatçıların keyfiyyəti	95	107	90	94	90	79	80
Yerli təchizatçıların miqdarı	102	102	94	88	87	79	61
Klaster inkişafının vəziyyəti	88	80	68	75	99	97	69
Rəqabət üstünlüklərinin təbiəti	36	36	46	75	105	97	68
Dəyər zəncirinin əhatəsi	53	43	57	69	75	77	56
Beynəlxalq bölüşdürməyə nəzarət	47	76	79	56	65	46	42
İstehsal prosesinin yetkinliyi	53	69	61	50	61	55	46
Marketinqin əhatə dairəsi	81	90	85	68	66	75	71
Səlahiyyətlərin ötürülməsinə razılıq	87	85	65	77	79	77	76

2010-2016-cı illərdə Azərbaycanın Rəqabətqabiliyyətlilik meyarlarının dəyişməsi (İnnovasiyalar)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İnnovasiya potensialı	40	52	39	35	43	53	42
Elmi-tədqiqat institutlarının keyfiyyəti	77	87	65	78	87	89	68
Şirkətlərin elmi-tədqiqat işlərinə xərcləri	88	83	44	56	80	71	38
Universitet-sənaye əməkdaşlığı	92	106	82	84	104	103	54
Üstün texnologiyaların dövlət satınalması	36	24	19	14	18	12	14
Alim və mühəndislərin olması	78	56	44	49	63	54	41
Hər 1 mln. adama düşən patent müraciəti	90	90	79	79	75	75	80

“Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyası

Səmərəli dövlət tənzimləməsinə və yetkin bazar münasibətlərinə əsaslanan iqtisadi modelin formalaşması

İqtisadiyyatın strukturunun təkmilləşdirilməsi, qeyri-neft sektorunun inkişafı

Elmi potensialın və innovasiya fəaliyyətinin dəstəklənməsi

Qlobal çağırışlar və iqtisadi transformasiya vəzifələri

İqtisadi fəaliyyətin səmərəliliyi və nəticəliliyinin qiymətləndirilməsinə ənənəvi yanaşmaların sürətli transformasiyası nəticəsində: iqtisadiyyatın vituallaşması, “bilik iqtisadiyyatı”, “informasiya iqtisadiyyatı” kimi, qlobal inkişaf çağırışları, iqtisadi siyasətin fəlsəfəsini və paradiqmasını dəyişir...

İqtisadi müstəqilliyin 2 istiqamətdə əhəmiyyətli dərəcədə zəifləməsi baş verir: istehsalın xarakteri dəyişir və dünya iqtisadiyyatı bütövləşir.

Qlobal çağırışlara hədəflənmə vacibdirmi ?

Azərbaycan kimi, “kiçik iqtisadiyyatlı”, zəngin resurslu, əlverişli geoiqtisadi mövqe və “əmək tutumlu mentalitetli” ölkələrin,

*qlobal çağırışları **hədəf kimi yox, yönləndirici kimi** qəbul etməsi çox vacibdir.*

Milli müstəvidə qlobal çağırışların adekvat qarşılınması baxımından ən vacib məsələ,

***Yeni milli iqtisadi inkişaf paradigmasının** formalaşdırılması olmalıdır.*

Struktur yenidən qurmanın hədəfləri

Yeni inkişaf paradigmasını formalaşdıracaq iqtisadi siyasətin mühüm istiqaməti, iqtisadiyyatın strukturunun inkişaf şəraitinə və qlobal çağırışlara uyğun təkmilləşdirilməsidir.

Milli iqtisadiyyatın rəqabətliliyinin yüksəldilməsini təmin edəcək struktur yenidən qurma siyasəti - *sənayenin yeni qlobal texnoloji çağırışlar əsasında üstün inkişafı və təkmil rəqabət mühiti əsasında əsasında rəqabətliyin yüksəldilməsi* kimi hədəfləri və inkişafın sosial mahiyyətini ehtiva etməlidir.

Struktur dəyişiklərinin determinantları – inkişaf etmiş istehlak sektorunun forma-laş-dırıl-ması, ictimai istehsalın struktur-texnoloji disbalanslılığının ləğvi, investisiya resurslarının səmərəli istifadə istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi, sahibkarlıq sektorunun böyüməsi, innovasiyaların kommersiyalaşdırılması hesab edilir.

Uzunmüddətli iqtisadi artıma istiqamətlənən struktur siyasət prioritetləri

sahələrin elmi-texniki inkişafının stimullaşdırılması

yüksək texnoloji və ənənəvi sahələrdə yeni və daha yüksək texnologiyaların tətbiqi

investisiya fəaliyyətinin stimullaşdırılması

institusional dəyişiklər bazasında təkrar istehsal strukturunun restrukturizasiyasının təmin edilməsi

əmək resurslarının istifadəsinin optimallaşdırılması və əmək potensialının inkişaf etdirilməsi

innovasiyaların tətbiqi vasitəsi ilə təsərrüfatçılıq subyektlərinin fəaliyyətində iqtisadi səmərəliliyin artırılması

sahibkarlığın inkişafı

Milli iqtisadiyyatda struktur dəyişiklərinin əsas istiqamətləri

Struktur dəyişiklər üçün zəruri makroiqtisadi şəraitin yaradılması, xarici birbaşa investisiyaların cəlbi, iqtisadi fəaliyyətin prioritet istiqamətlərin inkişaf etdirilməsi

Elm tutumlu yüksək texnoloji, ixrac yönümlü və idxal əvəzedici istehsal, xidmət sahələrinin inkişafı üçün imkanların yaradılması

Milli istehsalın islahatlaşdırılması, maliyyə-sənaye qrupları, holdinqlər və digər təsərrüfatçılıq subyektlərinin birlikləri formasında, dövlətlər arası, regional sənaye strukturlarını yaradılması

Pul-kredit, büdcə-vergi, qiymət siyasəti, gömrük tənzimlənməsinin təkmilləşdirilməsi

Rəqabət mühitinin formalaşdırılması

İnsan kapitalının formalaşması və onun effektiv istifadəsini təmin edə biləcək sosial-iqtisadi proqramların hazırlanması və realizasiyası

Azərbaycanda sənayenin strukturu

	1991	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Bütün sənaye	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Mədənçıxarma sənayesi	7.2	19.6	53.4	67.4	78.9	80.5	78.8	77.2	73	67.0
Xam neft və təbii qaz hasilatı	6.8	19.4	46.7	63.8	76.4	78.0	76.2	74.1	69.6	60.3
Xidmətlərin göstərilməsi	...	...	6.6	3.3	2.1	2.1	2.2	2.7	3	6.1
Emal sənayesi	87.9	59.4	31.3	25.9	15.9	14.3	15.3	16.5	20.2	24.3
Qida məhsullarının istehsalı	24.8	9.7	1.9	2.4	1.5	1.5	1.5	1.7	2	2.5
Toxuculuq sənayesi	14.8	8.4	0.8	0.4	0.1	0.2	0,2	0.2	0.2	0.1
Geyim istehsalı	3.8	0.7	0.3	0.2	0.1	0.1	0.11	0.13	0.2	0.2
Dəri məmumatlarının, ayaqqabıların istehsalı	1.4	0.4	0.09	0.05	0.08	0.06	0.1	0.1	0.1	0.1
Neft məhsullarının istehsalı	8.4	26.8	18.5	9.9	8.2	7.4	7.3	7.6	9.5	10.1
Kimya sənayesi	5.1	3.0	3.3	2.4	0.45	0.6	0.6	0.6	0.82	1.4
Tikinti materiallarının istehsalı	2.6	1.6	0.8	1.6	1.7	0.8	1	1.2	1.7	1.8
Metallurgiya sənayesi	3.7	1.2	0.1	2.0	0.5	0.6	1.1	0.9	0.9	0.9
Elektrik avadanlığının istehsalı	1.6	0.35	0.28	0.2	0.3	0.5	0.6	0.6	0.5	0.4
Maşın və avadanlığın istehsalı	6.8	2.2	1.0	0.4	0.6	0.5	0.5	0.8	0.9	0.8
Mebellərin istehsalı	7.6	0.1	0.09	0.2	0.2	0.14	0.13	0.14	0.1	0.2
Elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölgüsü və təchizatı	4.6	19.2	13.6	5.7	4.6	4.7	5.3	5.6	6	7.7
Su təchizatı, tullantıların təmizlənməsi və emalı	0.3	1.8	1.7	1.0	0.6	0.5	0.6	0.7	0.8	1.0

Azərbaycanın Doing Business üzrə reyting göstəriciləri

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ümumi	38	54	66	97	70	80	61	65
Biznesə başlama	17	15	18	18	10	12	7	5
Tikinti üçün icazələrin alınması	158	160	172	177	180	150	114	127
Elektrik təchizatı şəbəkələrinə qoşulma	15	-	173	175	181	159	110	105
Mülkiyyətin qeydiyyatı	9	10	9	9	13	10	22	22
Kreditin əlçatanlığı	15	46	48	53	55	104	109	118
Kiçik investorların maraqlarının qorunması	20	20	24	25	22	51	36	32
Vergilərin ödənməsi	108	103	81	76	77	33	34	40
Sərhədlərarası ticarət	177	177	170	169	168	166	94	83
Müqavilələrin icrasının təmin edilməsi	26	27	25	25	28	31	40	44
Müflisləşmə prosesi	84	88	95	95	86	94	84	86

AYİB-in 2015-ci il üzrə post-Sovet ölkələri üçün sektorlar üzrə tranzitivlik göstəricisi

	Korporativ sektor				Enerji		İnfrastruktur				Maliyyə sektoru				
	Aqrar	Ümumi sənaye	Daşınmaz əmlak	İKT	Təbii resurslar	Elektrik enerjisi	Su və kanalizasiya	Şəhər nəqliyyatı	Yollar	Dəmir yol	Bank sismisi	Sığortavə xidmət	KOS mal-İ əşməsi	Xüsusi kapital	Kapital bazarları
Azərbaycan	2+	2	2	2-	2+	2+	2-	2	2+	2+	2	2	2	1	2-
Belarus	2+	2	2	2	1	1	2-	2	2	1	2	2	2	1	2-
Ermənistan	3-	3	3-	3	2+	3+	3-	2+	3-	2+	2+	2	2+	1	2
Gürcüstan	3-	3-	3-	3-	2	3+	2	2+	2+	3	3-	2	3-	1	2-
Qazaxıstan	3-	2	3	3	2-	3	2+	2+	3-	3	2+	2+	2	2-	2
Qırğızıstan	2+	2	2+	3	2-	2+	2	2	2-	1	2	2-	2-	1	2-
Moldova	3-	2-	2+	3	3	3	2	3	3	2	2+	2+	2	2-	2
Özbəkistan	2	1	2	2	1	2+	2-	2	1	3-	1	2	1	1	1
Rusiya	3-	3-	3-	3+	2	3+	3	3	3-	4-	3-	3-	2	2+	4-
Tacikistan	2	2-	2-	2+	1	2	2	2	2-	1	2	2-	2-	1	1
Türkmənistan	1	1	1	2-	1	1	1	1	1	1	1	2-	1	1	1

MDB ölkələri üzrə Bilik İqtisadiyyatı İndeksi

	1995		2000		2012	
	Əhali sayı çəkisi nəzərə alınmaqla	Əhali sayı çəkisi nəzərə almadan	Əhali sayı çəkisi nəzərə alınmaqla	Əhali sayı çəkisi nəzərə almadan	Əhali sayı çəkisi nəzərə alınmaqla	Əhali sayı çəkisi nəzərə almadan
Azərbaycan	4.62	4.56	3.61	3.60	4.56	4.56
Belarus	5.81	5.85	4.89	4.90	5.59	5.63
Ermənistan	5.25	5.01	5.57	2.27	5.08	4.88
Gürcüstan	5.10	4.90	4.67	4.51	5.19	5.01
Qazaxıstan	4.93	5.15	4.58	4.81	5.04	5.21
Qırğızıstan	4.42	4.30	4.42	4.29	3.82	3.74
Moldova	5.07	4.90	4.93	4.77	4.92	4.73
Özbəkistan	4.78	5.11	3.25	3.60	3.14	3.41
Rusiya	5.67	6.14	5.28	5.78	5.78	6.25
Tacikistan	4.13	4.03	3.18	3.17	3.13	3.08
Ukrayna	5.96	6.37	5.65	6.01	5.73	6.30

İstiqamətlər üzrə Bilik İqtisadiyyatı İndeksləri (Azərbaycan, Mərkəzi Asiya və Dünya üzrə)

	1995			2000			2012		
	Azərbaycan	Dünya	Avropa və M. Asiya	Azərbaycan	Dünya	Avropa və M. Asiya	Azərbaycan	Dünya	Avropa və M. Asiya
Bilik İqtisadiyyatı İndeksi	4.62	-	-	3.61	5.95	7.56	4.56	5.12	7.44
Bilik İndeksi	5.59	-	-	4.25	6.06	7.84	4.96	5.01	7.64
İqtisadi Stimul Rejimi İndeksi	1.71	5.00	6.06	1.68	5.61	6.72	3.36	5.45	6.95
İnnovasiya İndeksi	4.97	7.91	8.41	3.38	7.75	8.38	4.01	7.72	8.28
Təhsil İndeksi	5.64	-	-	5.84	3.89	7.38	5.95	3.72	7.13
İKT İndeksi	6.17	7.16	8.20	3.54	6.53	7.78	4.93	3.58	7.50

*Azərbaycan iqtisadiyyatının strukturunun
rəqabətqabiliyyətlilik potensialının,*

*“Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” Konsepsiyasının
prinsip və hədəfləri prizmasından, müstəqillik dövründə
milli sənayenin strukturunun transformasiyası və
beynəlxalq rəqabətqabiliyyətlilik potensialının
indiki halda yüksək olmadığını təəssüflə qeyd edirik.*

Müasir global çağırışlar fonunda,
təbii resurs inklyuzivliyini ehtiva edən,
”özünü inkişaf” qabiliyyətli,
bazar prinsipləri əsasında tənzimlənən,
dayanıqlı və sosial strukturlaşmış,
milli iqtisadi sistemin formalaşmasını

HƏDƏFLƏYƏN

inkişaf paradigmasının formalaşdırılması
məqsədəuyğun hesab edilir.

SON

Diqqətinizə görə təşəkkürlər